

Alena Kaščáková
Marián Kika
Euboslava Kubišová
Miriam Martinkovičová

UNPAID WORK IN SELECTED TYPES OF HOUSEHOLDS IN SLOVAKIA

Abstract

The contribution identifies unpaid work in selected types of households in Slovakia depending on some factors, such as age, gender, activity status, attitude to the unpaid work and the location of housing. The aim is to gain more insight into the factors affecting the size of unpaid work in the Slovak households and to draw up the typology of households with typical characteristics and attitude to this phenomenon. Partial aim of the authors is to assess how employment and unemployment status of individual household members, along with their gender, affect the scope of unpaid work in the Slovak households.

Key words

unpaid work, paid and unpaid work, unemployment, unpaid work and gender, attitude to unpaid work

Introduction

Current stage of the social development can be characterized as significantly dynamic, with accelerating rate of changes in all areas of human life, including work and family. The world of work, working conditions, technological changes, work performance and quality requirements are changing fast and are becoming more and more demanding. The newest trends at work lend themselves to using the most progressive variations of providing labour through space and time mobility of a worker, parallel work contracts, on line availability, home office, co-working or teleworking. Apart from rising requirements on individual characteristics of an individual, both in terms of knowledge and practical abilities and skills, the innovative trends of work flexibility mean also the need to be permanently prepared to

perform at work. It becomes virtually impossible to separate work responsibilities from the private ones.

Work and family, as the two most important aspects of human life, thus naturally get into conflict, or tension, whose reconciliation requires considerable effort and energy. The article deals with the problematic interference of these two areas of personal life – work and family, it analyses the nature of conflict between them and their positive and negative influences on each other and contributes to the knowledge regarding work and life balance by adding the dimension of unpaid work within a household to it. Based on the results of a representative survey of unpaid work in the Slovak households (Kaščáková, Nedelová, 2014; Martinkovičová, Kika, 2012; Považanová, Nedelová, 2012; Uramová, Tuschlová, 2012), we explore the phenomenon of unpaid work as an important factor of both work and family life satisfaction of the household members. Using the selected variables, such as age, gender and activity status we analyse the scale and attitude towards unpaid work in the Slovak households and establish both positive and negative determinants in the interaction of work – family – unpaid work in their lives. The aim of the article is to characterize the different types of Slovak households with respect to the position and importance of unpaid work in the household and the work-life balance of their members.

Work, family and unpaid work in the household

A wide array of job opportunities and activities, accelerating changes at work, more flexibility and involvement of both partners at work are all reflected in the scientific literature as a problem of work-family balance or work-family conflict (Šipikal, a kol., 2007; Gallie, Russell, 2009; Fedáková 2011; Naser, 2012). The issue becomes more discussed in the 1960s when the Kahn's role theory defines the conflict of roles as a simultaneous dealing with two or more factors while meeting the demands of one of them prevents meeting the demands of the other one (Kahn et. al., 1964). With view of this theory, one of the first definitions of work-family conflict was formulated and it defines this conflict as a form of a role conflict, where the pressures of work and family roles are mutually incompatible in certain aspects (Greenhaus, Beutell, 1985, s. 77).

With reference to the interference of working and family life of an individual we discuss two basic areas in which this relation can be observed. At first there are positive aspects of work and family interference due to positive effects of these two areas on each

other and enriching the life of an individual. Greenhaus, Powell (2006) define this enrichment as a level to which experiences of one role improve the quality of life in the other role. There are two basic directions in the process of enrichment. One of them goes from work to family and the other from family to work. In both directions we can observe three qualitative dimensions of enrichment: development, feelings and contribution (Carlson a kol., 2006).

The research of the topic so far has produced some interesting results mainly due to the fact that they are contradictory and surprising in many respects. We can summarise them as follows:

4. The presence of gender differences in the perception of positive aspects of work and family interference has not been confirmed by many research findings. Those that found such a relation state that women perceive the work-to-family interference more positively. Experts say it is connected with a higher level of femininity of women which is characterized by attributes such as caring, kindness, sensitivity, devotion, sympathy or emphasis on building and keeping relationships with other people (Powell, Greenhaus, 2010). This fact can be seen by taking good mood, well-being and positive feelings from work to family environment, where they are naturally appreciated.
5. Conversely, several studies have confirmed no gender differences in the perception of positive effects of family - work interference (Hill, 2005; Jaga, Bagraim, 2011; Fedáková, Tomková, Torbová, 2012). In this case the authors have come to the conclusion that there are no differences in the level of positive interference between work and family as for employed mothers and fathers.
6. An interesting view of the form of interference between work and family has been brought by research studies that are based on traditional theories of taking responsibility. This responsibility is most often associated with the role of a man as a father and breadwinner, whereas in case of women it is a role of mother primarily responsible for the family. This theoretical background then allows us to assume that family roles of a partner, parent or carer are more demanding and important for women, which is why they are more emotionally involved in family situations and experience more feelings of anxiety, tension and fear in comparison with men. This

could be one reason that work and different types of tasks connected with it can suppress the stress coming from family environment (Voydanoff, Donnelly, 1999).

The second studied dimension of work and family interference is their negative effects on each other, disruption of their relations up to getting into conflict with each other. The conflict between work and family arises most often in the situations when the efforts of an individual to meet work responsibilities interferes with or restrains the individual's out of work efforts. According to Greenhaus and Beutell (1985, p. 77) there are 3 dimensions of work – family conflict:

- time-based conflict
- strain-based conflict
- behaviour-based conflict.

Apart from distinguishing between so called triggering sources of the conflict it is important to consider also its direction, that is, whether we deal with interference of work to the family(work-to-familyconflict) or vice versa, interference of family to work (family-to-work conflict). The direction of the conflict in the first case is the result of high demands of work that prevent meeting the demands of the family (taking work home, on-line or on call dealing with work duties at the expense of the family time, ...). The opposite conflict arises in cases when the scope and intensity of family responsibilities do not allow one to deal sufficiently with the work duties (sudden health problems of family members, missing deadlines, taking children to work,...). The studies prove that despite of the fact that both dimensions interfere with each other and in a way depend on each other, the borders between them are still asymmetric in a way that work interferes with family life more than vice versa (Byron, 2005; Fox, Fonesca, Bao, 2011). As for the gender differences we can say that perception of the conflict between work and family means more engagement at work for men (paid work) and more attention and energy devoted to family, or dealing with so called dual-career-family burden for women, who are even proud of this dual role (OECD, 2011; Trask, 2006; Huňady, Orviská, 2013; Považanová, Nedelová, 2012; Chorvát, 2002).

The findings and opinions above suggest that the issue of balancing family and working lives is broader and more complex than it seems. There are many factors that come to play when looking at positive and negative aspects of family-work interference. However, we can base our assumptions on understanding of the importance and value of

both work and family for an individual. Traditional definition of work was based on the assumption that work was „only“ a means to satisfy human (and family) needs. It is this replacement of the means for the objective of the individual's effort that modifies and at the same time deforms real perception of family and work value today. The natural outcome of this shift is a growing conflict between the two phenomena. Dealing with this conflict or its mitigation depends on determinants like: culture, traditions, ways of upbringing, aspirations, values, motives, beliefs and individual personal characteristics of every person. This complex interaction of both situational and dispositional factors and being aware of them help find ways of dealing with tensions between the world of work and family.

One of the substantial factors belonging to this array of determinants affecting the intensity of the conflict between work and family is surely unpaid work within households. We believe that unpaid work within the household, its forms, volume, the participation of family members in it and reasons why it is done and the attitudes towards it all significantly affect not only family well-being and satisfaction of individual household members, but also naturally reach over the borders of the family towards the world of work and vice versa, both in negative and positive ways. Unpaid work thus becomes a kind of link, in the form of a “catalyst of stress and tension” from work to the family, as well as a potential “thief of energy” that goes missing in both areas of life.

In the following chapter we are going to deal with unpaid work within households of working partners. We will focus on selected variables that we believe can contribute to deeper understanding of unpaid work effect on positive and negative aspects of work – family interference.

Research, aims and methods

There has been no tradition of studying unpaid work in Slovakia. Unpaid work was first time dealt with in Slovakia when trying to establish its volume in 2006, when there was performed a pilot Time Use Survey (TUS) using the internationally accepted methodology of unpaid work measurement. This was stopped, though, and up to know the representative data regarding the unpaid work have not been gathered, which resulted in Slovakia not being included in comparative international studies focusing on unpaid work.

In order to estimate the scope and complexity of unpaid work in Slovakia and supply the missing data for Slovakia that could also be used for international comparisons, an

interdisciplinary team of experts at the Faculty of Economics, Matej Bel University in Banská Bystrica has been dealing with the issue and collecting the primary data since 2010. Their work has been supported by two consecutive grant schemes -VEGA11/1141/11 “Labour market in the context of unpaid work, measurement of its scope and effects on households, business and economy” implemented in 2011 and 2012, followed by the current research supported by VEGA 1/0935/13 “Unpaid work as a potential source of social and economic development and determinant of individual well-being”, within which we did the main part of the research in 2014. Those two research projects provided for wide interdisciplinary assessment of unpaid work issues, which is why we can interpret the results also from a broader sociological perspective.

For the purpose of this article we will focus only on those aspects of unpaid work within household that can contribute to better understanding of the factors affecting mutual interference of work and family environments and view the unpaid work as a significant determining factor of work and family well-being.

Generated random sample of respondents comprising 391 households meets the requirement of a complete household, i. e. 3 and more members at least, with a husband and wife, or two partners and at least one child. This prerequisite was defined with view of the fact that households carry out childcare as one of the unpaid work activities, and the findings of this study confirmed that the volume of this type of unpaid work grows with the number of children in a family. Out of all monitored categories of unpaid work within household, the most time was spent on meal preparation with 12.28 hrs/week, followed by childcare with 11.91 hours a week, and the third came household chores with 9.52 hours a week on average(Martinkovičová, Kika, 2012).

These types of households were further analysed with respect to the following variables: gender, activity status and attitude to unpaid work. Statistical significance of the differences was tested by using T-Test, Mann-Whitney Test and Kruskal-Wallis Test, at the significance level of 0.05. The data were processed using MS Excel 2013, and for statistical calculations we used statistical programme package SPSS version 19.0.

Results

Unpaid work within household, mainly with respect to its scope and structure of its activities, requires time being spent by an individual, energy, certain abilities and skills, enthusiasm or even help and support of other household members. Firstly we looked at

volumes of unpaid work in the sample of complete households based on gender.

Table 1a Volume of unpaid work by gender in complete households(hours a week)

gender		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
unpaid work	male	391	25,05	21,92	1,11
	female	391	46,96	34,81	1,76

Source: own calculation

Table 1b Test for Equality of variances of weekly volume of unpaid work by gender

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
unpaid work	Equal variances assumed	32,400	,000	-10,54	780,00	0,00	-21,92	2,08
	Equal variances not assumed			-10,54	657,25	0,00	-21,92	2,08

Source: own calculation

As we can see in the findings (Table 1a and Table 1b), the survey has confirmed a statistically significant variance in the volume of unpaid work within household depending on the gender of its members (T-test, p-value = 0). Women in the sample households perform 46.96 hours of unpaid work weekly, in comparison with men (husbands, partners) doing 25.04 hours a week. These results correspond with most foreign as well as domestic research results in this field (Chapman, 2004; Loutfi, (ed.), 2001; Bausová, 2002; Hašková, 2004; Chaloupková, 2005; Bierzová, 2006, Miranda, 2011).

Gender differences in doing unpaid work within household are generally known and have been confirmed. We have used them as a starting point for further analysis of relation between unpaid work for family and paid work in one's job. At the sample households, we have identified the activity status of the partners. We considered activity status of full-time employed (1) and self-employed person (3). At these two categories we expected the highest time spent outside of family for both genders.

Table 2a Volume of unpaid work by gender for employed and self-employed people in complete families (hours a week)

gender	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
unpaid male	336	25,38	21,40	1,17
work female	290	39,93	23,31	1,37

Source: SPSS output

Tabuľka 2b Independent Samples T-Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
unpaid work	Equal variances assumed	3,57	0,06	-8,14	624,00	0,00	-14,55	1,79
	Equal variances not assumed			-8,09	592,05	0,00	-14,55	1,80

Source: SPSS output

Findings processed in Table 2a and statistically tested (Table 2b) show that it is again women who do most household chores and care for the family regardless their paid work. This result is also comparable to other studies that say that “regardless the woman’s job, her position in it or income level, housework keeps to be structurally and symbolically associated with a woman” (Chorvát, 2006, s. 35). In comparison with the results of the previous analysis, the weekly volume of unpaid work of employed and self-employed men was slightly higher and for women it was 7 hours less. However, the gender differences are still statistically significant.

Simultaneous dealing with work and family duties, mainly in the case of women, whose volume of housework is much higher than that of their employed partners, requires considerable physical and mental strength. As we look at the unpaid work as a possible determining factor of work and family well-being or discomfort, we wanted to know, again for both genders, what was the attitude of both partners to unpaid work in the sample Slovak households. We would assume that especially women will see this double burden as something negative, will be critical and unhappy about this dual role that leaves them little time for rest or regeneration. We have divided the opinions of the respondents into three categories so that they represented negative (0), neutral (1) and positive (2) attitude towards unpaid activities for the family. The possibilities of answers ranged from seeing

unpaid work as activities that strengthen the ties among the family members and generations, help create the feeling of self-satisfaction, help household members to feel useful for others, enable smooth resolution of common problems as well as situations of crisis in a family. Negative statements about the unpaid work described it as creating only an illusion of a helping family, whose members would rather do something else and be somewhere else, or that unpaid work should not exist in today's modern society. Our research in this direction has brought some interesting results that are included in the tables below.

The results prove that the respondents, married and unmarried couples in the monitored Slovak households, express a definitely positive attitude to the unpaid work (567 respondents) regardless their gender (Table 4) and the activity status (Table 5). In all cases there were only statistically minor differences (Chi-square test, p-value = 0,202, or 0,226). There is no statistically significant difference in the volume of unpaid work between those with negative, neutral and positive attitude to unpaid work, although the weekly averages correlated positively with the attitudes of respondents in the sample. (Table 3)

Table 3 Average weekly volume of unpaid work (in hours) in relation to attitude to unpaid work (in hours)

	N	Mean	Std. Deviation
negative	12	26,278	16,833
neutral	15	29,975	29,051
positive	567	33,213	23,819
Total	594	32,991	23,830

Source: SPSS output

Table 4 Attitude to unpaid work by gender (number of respondents)

	attitude			Total
	negative	neutral	positive	
Males	9	9	288	306
Females	3	6	279	288
Total	12	15	567	594

Prameň: SPSS output

Tabuľka 5 Activity status and attitude to unpaid work(number of respondents)

	attitude			Total
	negative	neutral	positive	
zamestnaní	7	11	440	458
SZČO	3	3	105	111
nezamestnaní	2	1	22	25
Total	12	15	567	594

Source: SPSS output

Our assumption that women would view the unpaid work within household as something negative due to its volume and simultaneous workload of paid work has not been confirmed. Quite the opposite, the results suggest that relatively high engagement with the family matters, devoting considerable amount of time to household upkeep, childcare and other categories of unpaid work is something that women find stimulating, emotionally charging and motivating. We can thus assume that unpaid work contributes to positive atmosphere and well-being in the family and can act as a positive stimulator for both family and work domains. Positive atmosphere in a family, good relationships and feelings of content represent positive social experience that tend to be transferred by an individual to working environment. One likes to go back to such an environment after work. It is also interesting to find that it applies to both genders, although in case of men, with no excessive demands of unpaid work to be done at home, it is less surprising.

Conclusion

Based on the theoretical analysis of working and family life interference, taking into consideration activity status of full-time employed or self-employed we can conclude that the respondents in the survey declare a highly positive attitude to unpaid work regardless their gender. In case of women it applies despite of the fact that they do considerably more unpaid work in comparison with their partners. It may suggest that regardless the time and energy that women need to devote to these activities, they see them as meaningful as they strengthen the relations between family members and bring the feelings of content and pride or usefulness for the others. For women, this voluntary commitment to family matters, the willingness to make sacrifices and bring happiness to others is probably more strengthening and emotionally charging than exhausting.

In our research we monitored unpaid work using selected variables with the aim to assess to what extent it can be considered as a potential determining factor of family and work well-being, or to what extent it can contribute to positive or negative interference of family and working life of working partners. The analysis allows us to state that unpaid work affects the interference of work and family positively in both directions, i.e. both from work to family as well as family to work.

The article is part of the project VEGA 1/0935/13 “Unpaid work as a potential source of social and economic development and determinant of individual well-being”. EF UMB, 2013.

Bibliography

31. BAUSOVÁ, M. 2002. Dnes už nie je také jasné, kto upratal. (Deľba domácich prác a výchovy detí v súčasnej slovenskej rodine). In : Chorvát, I. (ed.). Premeny rodiny v urbánnom prostredí. Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií UMB, Banská Bystrica. ISBN 80-8055-724
32. BIERZOVÁ, J. 2006. Rozdelení domácich prác v rodinách s deťmi. Gender a životní styl (rovné príležitosti, výskum). Ročník 7, č. 1, 2006. S. 19 – 26. ISSN 1213-0028.
33. BYRON, K. 2005. A meta-analytic review of work-family conflict and its antecedents. *Journal of Vocational Behavior*, 67, 169-198.
34. CARLSON, D. et al., 2006. Measuring the positive side of the work-family interface: Development and validation of a work-family enrichment scale. *Journal of Vocational Behavior*, 68, 131-164.
35. FEDÁKOVÁ, D. 2011. Rodina a práca : navzájom obohacujúce sa prostredia. In: ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, B. – KULHAVÝ, V. – PROCHÁZKA, J. Konference psychologie práce a organizace 2011 (zborník z konferencie), Brno : Munipress, 2011.
36. FEDÁKOVÁ, D., TOMKOVÁ, J., TORBOVÁ, Z. 2012. Rodové rozdiely vo vnímaní pozitívnych a negatívnych aspektov prelínania sa práce a rodiny zamestnaných osôb. In: Človek a spoločnosť, č. 1, 2012. ISSN 1335-3608 Citované dňa 10.3.2015. Dostupné na: <http://www.saske.sk/cas/>
37. FOX, M. F., FONESCA, C., BAO, J. 2011. Work and family conflict in academic science: Patterns and predictors among women and men in research universities. *Social Studies of Science*, 41, 715-735.
38. GALLIE, D. – RUSSELL, H. (2009). Work-Family Conflict and Working Conditions in Western Europe. *Social Indicators Research*, 93, 445-467.
39. GREENHAUS, J. H., BEUTELL, N. J., 1985. Sources of Conflict between Work and Family Roles. *The Academy of Management Review*, 10, 76-88.
40. GREENHAUS, J. H., POWELL, G. N. 2006. When work and family are Allies : A theory of work-family enrichment. *Academy of Management Review*, 1, 72-92.
41. HAŠKOVÁ, H. 2004. Měníci se názory na role mužů a žen v české společnosti na přelomu tisíciletí. In: *Sféry ženy. Sociologie, etnologie, historie*. DARULOVÁ, J., KOŠTIALOVÁ, K. (eds.). Banská Bystrica : Fakulta humanitných vied Univerzity M. Bela v Banskej Bystrici a Sociologický ústav Akadémie vied Českej republiky v Prahe, 2004. 441 s. Citované dňa: 29.03.2015. Dostupné na: <http://www.fhv.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=438> ISBN 80-8055-999-6.
42. HILL, J. E. 2005. Work-Family Facilitation and Conflict, Working Fathers and Mothers, Work-Family Stressors and Support. *Journal of Family Issues*, 26, 793-819.
43. HUŇADY, J., ORVISKÁ, M. 2013. Faktory motivácie k neplatenej práci a niektoré politické implikácie. In: *Globalizácia a jej sociálno-ekonomické dôsledky*. Rajecké Teplice: Žilinská Univerzita v Žiline, 2013. ISSN 1336-5878.

44. CHALOUPKOVÁ, J. 2005. Faktory ovlivňující dělbu domácí práce v českých domácnostích a hodnocení její spravedlnosti. In: Sociologický časopis/Czech Sociological review, Vol. 41, No. 1, s. 57 – 77. ISSN 00380288.
45. CHAPMAN, T., 2004. Gender and Domestic Life: Changing Practices in Family and Households. New York : Palgrave Macmilian, 249 p. ISBN 0-333-92437-1
46. CHORVÁT, I. (ed.). 2002. Premeny rodiny v urbánnom prostredí. Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií UMB, Banská Bystrica. ISBN 80-8055-724-1.
47. CHORVÁT, I. 2006. K niektorým aspektom rodového prístupu k výchove detí a prácam v domácnosti. In: Sociológia, Vol. 38, No 1, s. 31 – 48. ISSN 0049-1225.
48. JAGA, A., BAGRAIM, J. 2011. The relationship between work-family enrichment and work-family satisfaction outcomes. South African Journal of Psychology, 41, 52-62.
49. KAHN et. al., 1964. Organizational stress :Studies in role conflict and ambiguity. New York: Wiley, 1964.
50. KAŠČÁKOVÁ, A., NEDELOVÁ, G. 2014. Odhad veľkosti neplatenej práce v domácnostiach na Slovensku v rokoch 2011 a 2012. In Forum Statisticum Slovacum. Bratislava : Slovenská štatistická a demografická spoločnosť, 2014, roč. 10, č. 4 (2014), s. 79-85. ISSN 1336-7420.
51. LOUTFI, M.F., 2001. Women, gender and work: What is equality and how do we get there? Geneva, Intenational Labour Office, 2001. ISBN 92-2-111386-8.
52. MARTINKOVIČOVÁ, M., KIKA, M. 2012. Socio-kultúrne aspekty neplatenej práce. In: Ekonomika a spoločnosť, vedecký časopis EF UMB. Banská Bystrica: EF UMB, roč. 13/2012, č. 2, s. 125 – 136. ISSN 1335 – 7069.
53. MIRANDA, V. 2011. Cooking, Caring and Volunteering: Unpaid Work Around the World, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No 116, OECD Publishing. Citované dňa: 19.03.2012. Dostupné na:
[http://search.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=DELSA/ELSA/WD/SEM\(2011\)1&doclanguage=en](http://search.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?cote=DELSA/ELSA/WD/SEM(2011)1&doclanguage=en)
54. NASER, K. 2012. Konflikt práca-rodina, pozitívne prežívanie a preferencia hodnotových typov. In: Človek a spoločnosť, č. 1, 2012. ISSN 1335-3608 Citované dňa 10.3.2015. Dostupné na:
<http://www.saske.sk/cas/>
55. OECD. 2011. Cooking and Caring, Building and Repairing around the World. Society at a Glance 2011. OECD Social Indicators. Citované dňa 02.03.2013. Dostupné na:
<http://www.oecd.org/els/socialpoliciesanddata/societataglance2011-oecd-social-indicators.htm>
56. POVAŽANOVÁ, M., NEDELOVÁ, G. 2012. Neplatená práca v SR v porovnaní s vybranými krajinami svetového hospodárstva. Zborník vedeckých štúdií „Trh práce v kontexte špecifik neplatenej práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku. Banská Bystrica : EF UMB, 2012, CD-ROM. ISBN 978-80-557-0437-1.
57. ŠIPIKAL, M. a kol. 2007. Zosúlad'ovanie pracovného a rodinného života v krajinách Európskej únie (osvedčené príklady z praxe). Banská Bystrica : Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Belav Banskej Bystrici, 2007. ISBN 978-80-8083-433-3

58. TRASK, B. S. (2006). Traditional gender roles. In: Sloan Work and Family Research Network. Citované dňa: 07.05.2014. Dostupné na: <http://wfnetwork.bc.edu>
59. URAMOVÁ, M. – TUSCHLOVÁ, M. 2012. Špecifiká trhu práce na Slovensku a v Banskobystrickom kraji. In : Kitekintés – Perspektíve. Magyar-román-szlovák periodika, Szent István Egyetem, Békéscsaba 2012, roč. XVI, č. 18, s. 24 - 28. ISSN 1454-9921
60. VOYDANOFF, P., DONNELLY, B. W. 1999. Multiple roles and psychological distress: The intersection of the paid worker, spouse, and parent roles with the role of the adult child. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 725-738.

Contact details

Ing. Alena Kaščáková, PhD.
Katedra kvantitatívnych metód a informačných systémov
Ekonomická fakulta UMB
Tajovského 10
975 90 Banská Bystrica
Slovenská republika
e-mail: alena.kascakova@umb.sk

PhDr. Marián Kika, PhD.
Katedra ekonómie
Ekonomická fakulta UMB
Tajovského 10
975 90 Banská Bystrica
Slovenská republika
e-mail: marian.kika@umb.sk

Mgr. Ľuboslava Kubišová
Katedra odbornej jazykovej komunikácie
Ekonomická fakulta UMB
Tajovského 10
975 90 Banská Bystrica
Slovenská republika
e-mail: luboslava.kubisova@umb.sk

doc. PhDr. Miriam Martinkovičová, PhD.
Katedra ekonómie
Ekonomická fakulta UMB
Tajovského 10
975 90 Banská Bystrica
Slovenská republika
e-mail: miriam.martinkovicova@umb.sk

Metody wartościowania nieodpłatnej pracy wytworzonej przez pracowników sektora publicznego

Abstrakt

Problem nieodpłatnej pracy i jej występowania w sektorze publicznym wpisuje się w kierunek badań prowadzonych na Uniwersytecie im. Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy, w ramach projektów programu VEGA „Trh práce v kontexte špecifik neplatennej práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku” oraz „Neplatená práca ako potenciálny zdroj sociálno-ekonomického rozvoja spoločnosti a determinant individuálneho blahobytu”. Projekty obejmujące problematykę wieloaspektowości nieodpłatnej pracy, są odpowiedzią na apel środowisk politycznych i naukowych o zmianę dotychczasowego spojrzenia na problemy rynku pracy i zrównoważony rozwój. Poszukiwanie nowych form aktywności, badanie wielkości ich występowania, wpływu na politykę społeczną i ekonomiczną oraz usystematyzowanie sposobów pomiaru są zgodne z wytycznymi zawartymi w strategii UE Europa 2020.

W artykule dokonano analizy występowania nieodpłatnej pracy wśród pracowników sektora publicznego, metod obliczenia jej wielkości i wartości z możliwością wykorzystania do uzupełnienia metodologii badań budżetu czasu oraz rachunku produkcji gospodarstw domowych w oparciu o wyniki pracy badawczej autora, prowadzonej w kontekście powyższych projektów.

Nieodpłatna praca – definicja.

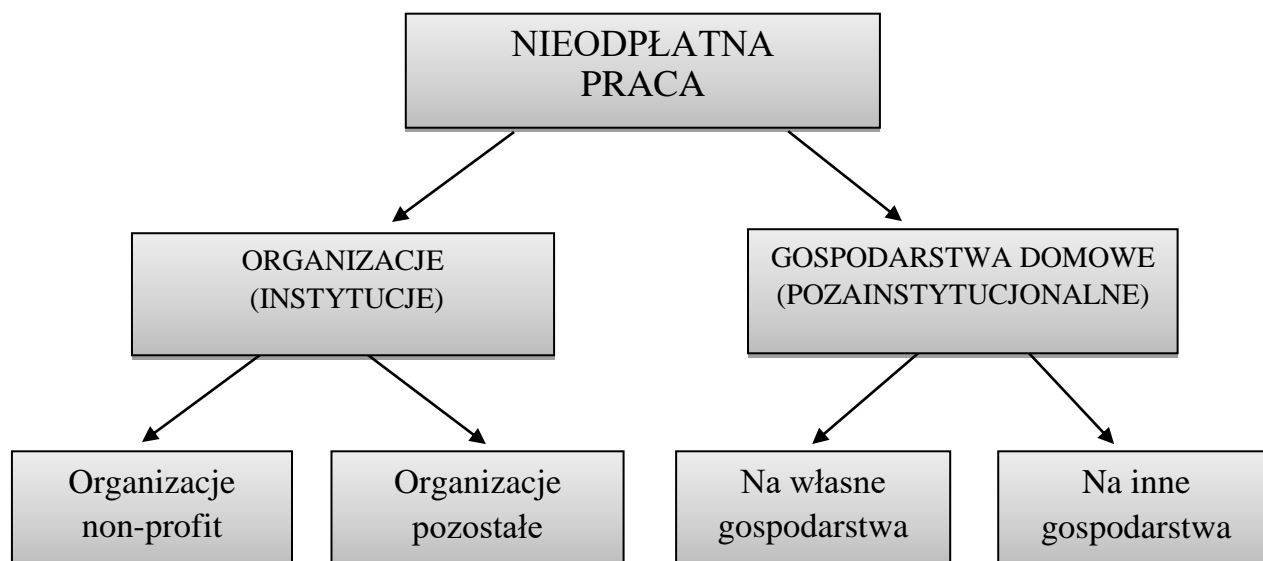
Termin nieodpłatna praca kojarzy się z wolontariatem, działalnością organizacji non-profit, fundacji itp. Badający tą formę aktywności społecznej zauważają jednak, że nie wszystkie działania opierają się na wolontariacie, czyli pragnieniu bezpłatnego i bezinteresownego ofiarowania siebie drugiej, potrzebującej osobie, lecz także na przypadkowym, zaspakajającym czasem nieśmiało, nieokreślone wezwania do zaangażowania w życie i sprawy innych ludzi (Tokarski, 2008, s. 36). Wolontariat zdefiniowany w powyższy sposób nie obejmuje jednak wolontariatu nieformalnego, czyli całego szeregu zachowań związanych z osobistą, niezinstytucjonalizowaną pomocą innym ludziom, nienależącym do rodziny lub grona najbliższych przyjaciół, sąsiadów.

Jednak pojęcie pracy, za którą nie otrzymujemy finansowego wynagrodzenia, to nie tylko w/w kwestie. Praca nieodpłatna to każda czynność, którą wykonujemy zamiennie do pracy płatnej przynosząca spodziewane efekty lub za którą jednostki wykonujące czynności w ramach zatrudnienia otrzymują wynagrodzenie w formie materialnej. Zrealizowanie określonej czynności odpłatnie lub w ramach pomocy charytatywnie, nie tylko jest kwestią wyboru, sytuacji życiowej czy finansowej, w jakiej znajduje się osoba wykonująca czynność, ale również motywacji (Matkiewicz 2012).

Zainteresowanie nieodpłatną pracą datuje się na lata 20-ste XX w. Skupiały się głównie wokół wolontariatu, pracy domowej kobiet i opiece nad ludźmi w podeszłym wieku i chorymi. Nieodpłatna praca kobiet rzadko bywa postrzegana, jako efekt istnienia reguł określających relacje kobiet i mężczyzn w życiu społecznym, bądź jako aktywność, dzięki której są zaspokajane potrzeby społeczne w szeroko rozumianej sferze usług czy wreszcie jako wkład kobiet do wartości dochodu narodowego. Pracę tzw. nieprodukcyjną można jednak przeliczyć na jednostki pieniężne, wyrażając w ten sposób jej wartość rynkową (Mikuta 2002, Błaszczak-Przybycińska 2008).

Statistic of New Zeland (2011) zajmujący się badaniem nieodpłatnej pracy i budżetu czasu dokonał podziału nieodpłatnej pracy zgodnie z wykresem.

Wykres . Podział nieodpłatnej pracy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Statistic of New Zealand. 2011. Time used survey: 2009/10

Taka klasyfikacja podyktowana była założeniami metodyki opracowywania badania budżetu czasu, stosowanej przez w/w instytucję. Podzieliła ona nieodpłatną pracę na formalną zinstytucjonalizowaną i zaliczyła do niej działalność organizacji non-profit jako wolontariatu oraz inne np. grupy i organizacje kościelne. Drugą kategorią NPP jest nieformalna praca na rzecz gospodarstwa domowego własnego i innego takiego jak: dalszej rodziny, znajomych, sąsiadów. Podział taki jest zbyt ogólny a przez to otwarty na nowe koncepcje definiowania nieodpłatnej pracy.

Badanie budżetu czasu.

Pierwsze badania dotyczące wykorzystania czasu przeprowadzono w Anglii i Francji już pod koniec XVIII w. Analizowano wówczas wydajność pracy w związku z walką robotników o podwyżkę płac i skrócenie dnia pracy (Krzysztofiak, Luszniwicz 1976).

Pierwsze właściwe usystematyzowane badania budżetu czasu przeprowadzono dopiero w latach 90-tych zeszłego wieku w Australii, Kanadzie, Danii, Finlandii, Francji, Japonii, Niemczech, Nowej Zelandii, Wielkiej Brytanii i USA.

W większości krajów OECD badania budżetu czasu (Time Used Surveys), zgodnie z zaleceniami Eurostatu są prowadzone regularnie od 1999 r. OECD prowadzi niezależnie od TUS pomiar czasu przepracowanego w UE i wykorzystuje do tego dwa główne źródła:

- Badania aktywności zawodowej populacji (Labour Force Surveys (LFS) w UE, Current Population Survey w USA, Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności w Polsce), oparte o porównywalną metodologię.
- Badania ankietowe przedsiębiorstw (tzw. Establishment Surveys).

Mimo, że nie są one projektowane wyłącznie dla celów pomiaru czasu pracy, dotyczą (najczęściej) liczby godzin przepracowanych w poprzednim tygodniu w głównym miejscu pracy, w tym liczby opłacanych i nieopłacanych godzin nadliczbowych, preferencji dotyczących tygodniowego czasu pracy; a także liczby godzin przepracowanych w poprzednim tygodniu w pracy dodatkowej.

Metodologia badania budżetu czasu określona przez INSTRAW (stosowana w Polsce) na przestrzeni lat 1976-2013 ewoluowała, i obecnie zgodnie z metodologią Eurostatu stosuje się 11 grup czynności:

- Potrzeby fizjologiczne: sen, jedzenie i picie, inne potrzeby osobiste,
- Praca zawodowa: praca główna, praca dodatkowa, inne czynności związane z pracą,
- Nauka: w szkole/ na uczelni, inna nauka podczas czasu wolnego,
- Zajęcia i prace domowe: obróbka żywności, prace związane z utrzymaniem porządku, prace związane z przygotowaniem i utrzymaniem odzieży, ogrodnictwo i opieka nad zwierzętami domowymi, budowa, remonty i naprawy, zakupy i korzystanie z usług, zarządzanie gospodarstwem domowym, opieka nad dziećmi, opieka nad dorosłymi,
- Dobrowolna praca w organizacjach i poza nimi: praca dla organizacji, nieformalna pomoc dla innych gospodarstw domowych, uczestnictwo w spotkaniach organizacji i grup nieformalnych,
- Życie towarzyskie i rozrywki: życie towarzyskie, rozrywka i kultura, odpoczynek bierny,
- Uczestnictwo w sporcie i rekreacji: ćwiczenia fizyczne, zbieractwo, łowiectwo, inne,
- Zamiłowania osobiste – hobby i gry: sztuka, zamiłowania natury technicznej, gry,
- Korzystanie ze środków masowego przekazu: czytanie, telewizja i video, radio i muzyka,
- Dojazdy i dojścia: dojazdy i powroty, dojścia i powroty,
- Inne nie uwzględnione.

Metody badania budżetu czasu, dzieląc czas dnia na etapy często zawężały czynności do jednego działania, np. dojazd, praca zawodowa. Wprawdzie Australijskie Biuro Statystyczne w metodologii badania budżetu czasu w 2008 r. w poziomach aktywności dzieli pracę zawodową na podstawową i dodatkową oraz wyodrębnia z nich nadgodziny wypracowane w miejscu pracy i poza nią, to należy pamiętać, że są to czynności gratyfikowane.

Największym zainteresowaniem badaczy był czas wolny poza pracą zawodową płatną związany z wykonywaniem czynności na rzecz gospodarstwa domowego, aktywności społecznej. Wiązało się metodologią wyliczania produkcji gospodarstw domowych (Błaszczak-Przybycińska, 2008; Ironmonger, 1989; Mikuta, 2002; Varjonen et. al., 2012).

Metody wyceny nieodpłatnej pracy.

W badaniach wyceny wartości pracy nieodpłatnej funkcjonują dwa podejścia – wynikowe i nakładowe. Podział taki zastosowali Holloway, Short i Tamplin (2002) w raporcie dot. utworzenia satelitarnego rachunku gospodarstw domowych, sporządzonym dla Office of National Statistic. W podejściu nakładowym wyceniany jest czas pracy w gospodarstwie, natomiast w podejściu wynikowym produkt pracy. Pierwsze podejście obejmuje metodę stawek rynkowych, metodę kosztu alternatywnego, metodę średniej stawki gospodyni domowej oraz kosztów utrzymania. W podejściu wynikowym stosuje się metodę kosztów zużycia czynników współtworzących usługę. Metoda średnich stawek rynkowych polega na wyodrębnieniu wszystkich rodzajów czynności wykonywanych w gospodarstwie domowym oraz zmierzeniu czasu trwania każdej z nich. Następnie ustalana jest wysokość stawki godzinowej, którą należałoby zapłacić firmie lub osobie wyspecjalizowanej w danej dziedzinie i funkcjonującej na rynku. Iloczyn czasu trwania poszczególnych prac domowych oraz stawek płacy odpowiadających poszczególnym czynnościom pozwala oszacować miesięczną wartość pracy w gospodarstwie. Metoda wyceny nieodpłatnej pracy wg. stawek rynkowych – zgodna z metodologią przyjętą przez GUS. Zdaniem Błaszczak-Przybycińskiej (2008) oddaje najbardziej realny obraz i wartość wykonywanych prac nieodpłatnie.

B. Mikuta (2002) proponuje sposób, który polega na nadaniu wartości poszczególnym czynnościom na podstawie średniej ilości czasu, jaki poświęca się na ich wykonanie razy stawki godzinowe z zawodów odpowiadających wykonywanym czynnościom.

A. Titkow (2004) poruszyła problem oszacowania pracy domowej kobiet, wskazując na dwa kierunki. Za pierwszy podała nadanie pracy wartości pieniężnej i jako sposób przypisanie każdej czynności wartość równą cenie, jaką trzeba za daną usługę zapłacić na rynku.

Drugie podejście polega na nadaniu wymiaru ilości czasu poświęconego na prace domowe. Jest ono skorelowane z dwoma zmiennymi mającymi wpływ na ten aspekt, tj. liczbą członków gospodarstwa oraz ich wiekiem. Są one podstawą tzw. Skali Madryckiej, pozwalającej oszacować pracochłonność związaną z czynnościami na rzecz rodziny. Autorka wskazuje jako zaletę tej metody prostotę oraz wykorzystanie do obliczania pracochłonności zarówno w wymiarze pojedynczych gospodarstw jak i grup społecznych a nawet krajów.

Ważnym aspektem rozważań nad NPP jest produkcja gospodarstw domowych – household production. Próby pomiaru i wyceny produkcji gospodarstw domowych podjęto w Australii w 1989 r. Wyceny dokonano metodą sumowania czynników użytych do produkcji, tj. materiałów i energii oraz wartości pracy i kapitału dla poszczególnych czynności. Na tej metodzie opracowano rachunki satelitarne uwzględniające wartość produkcji domowej dla Australii, Kanady, Norwegii, USA. (Ironmonger, 1989)

W założeniu metody średniej stawki gospodyni domowej dom prowadzi wynajęta osoba, która sama wykonuje wszystkie obowiązki. Miesięczny koszt pracy domowej można wyznaczyć na podstawie średniej stawki płacy tego typu pracownika oraz liczby przepracowanych godzin. Metodę tą stosowano w najwcześniejszych badaniach wartości pracy domowej, prowadzonych w USA i w Szwecji (Hozer-Koćmiel, 2010).

W roku 1992 G. Becker, współtwórca razem z J. Mincerem w latach 60-tych „nowej ekonomii gospodarstwa domowego”, wycenił pracę domową dowodząc jednocześnie, że stanowi ona około 30% dochodu narodowego. Uważał, że alokacja czasu pracy i czasu wolnego kobiet przebiega między trzema komponentami: czasem poświęcanym płatnej pracy zawodowej, czasem poświęcanym na nieodpłatne prace domowe oraz czasem wolnym (Becker, 1990). Problemem tworzenia źródeł danych i metod pomiaru nieopłacanej, nierynkowej pracy i produkcji wykonywanej w gospodarstwach domowych w krajach OECD zajmuje się Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD, 1995). Główne kategorie metod pomiaru opracowanych przez OECD to:

- a. metoda "kosztu utraconych korzyści", opiera się ona założeniu utraty zarobków które osoba wykonującą nieopłacaną pracę na rzecz gospodarstwa domowego mogłaby otrzymać wykonując pracę zarobkową w danym czasie.

- b. metoda "substytutu globalnego", wycena pracy na rzecz gospodarstwa domowego odpowiada stawce godzinowej pracy nie wymagającej żadnych szczególnych kwalifikacji;
- c. metoda "substytutu specjalisty" (również zwana "kosztem zastąpienia"), która przyrównuje różnorodne rodzaje czynności wykonywanych w gospodarstwie domowym do dochodów z pracy wykonywanej przez profesjonalistów, takich jak kucharze, nauczyciele itd.

Wszystkie te sposoby pomiaru skupiają się wokół tak zwanej metody nakładowej, ponieważ mierzą one produkcję gospodarstw domowych poprzez wkłady do procesu, w szczególności godziny pracy. Instytut Badań i Szkoleń ONZ do spraw Postępu Kobiet - INSTRAW, proponuje jeszcze jedną, nie wspomnianą powyżej, metodę, jaką jest:

- d. metoda "oceny oparta na produkcji wytworzonej", która zakłada wycenę produkcji nierynkowej w jednostkach wartości rynkowej produkcji wytworzonej, poprzez które produktom i usługom wytworzonym w gospodarstwie domowym są przydzielone równowartości ceny podobnych dóbr i usług na rynku. Metoda oparta na produkcji wytworzonej nie wymaga użycia jednostek czasu (Pietila, 1997; Chinowska, 2000; Hozer, 2006).

Inna metodologia obliczania wartości powoduje, że oszacowanie wartości produkcji gospodarstwa domowego zależy od zastosowanej metody. A. Chadeau, badaczka OECD, uważa metodę "substytutu specjalisty" za najbardziej wiarygodne i jednocześnie prawdopodobne zbliżenie w wycenie nierynkowej pracy i produkcji gospodarstw domowych. (Chadeau, 1992).

Przyczyny trudności w wycenie prac wykonywanych w gospodarstwie domowym to:

- prace na rzecz gospodarstwa domowego wykonywane są przez członków gospodarstwa domowego nieodpłatnie
- cena usług wykonywanych na rzecz gospodarstwa domowego nie jest weryfikowana przez rynek
- zróżnicowanie jakości poszczególnych czynności wykonywanych na rzecz gospodarstwa domowego. (Błaszczak-Przybycińska, 2008)

Metodologia badań

Materiał badawczy na potrzeby pracy i artykułu pozyskano z kwestionariuszy ankietowych. Badaniu poddano 271 pracowników wybranych instytucji sektora publicznego

usytuowanych na terenie powiatu kętrzyńskiego, w których zatrudnienie w regionie wg. danych GUS (2013) PKD2007, w latach 2011-2012, jest największe i przekracza 22 % zatrudnionych w sektorze publicznym w województwie warmińsko-mazurskim. Zaliczono do nich zakłady sekcji P, O, Q tj. oświaty: szkoły średnie i podstawowe; służby zdrowia: szpital, zakłady opieki zdrowotnej; bezpieczeństwa: Policji i Straży Granicznej; opieki społecznej: MOPS, GOPS i POPR; urzędy samorządu terytorialnego – w przepisach prawa określonych jako funkcjonariusze publiczni. Z badań wyłączono pracowników cywilnych zatrudnionych na etatach pomocniczych i obsługi zakładów pracy: mechaników, palaczy, sprzątaczek, ślusarzy, stażystów, itp.

Ze względu na trudności wynikające z wypełniania dzienników – metody zalecanej przez Eurostat, do ankiety głównej opartej na pytaniach zamkniętych i pół otwartych, dodano moduły, w którym respondenci mieli określić czas poświęcony na wykonywanie nieodpłatnej pracy w czasie pracy zawodowej, oraz zadań zawodowych poza pracą i dokonać podziału czasu dnia na wykonywane czynności.

Zasady doboru celowo – losowego zastosowano również w badaniach głównych, ale warunkiem pozyskania wiarygodnych i rzetelnych danych było zastosowanie założeń metody doboru próby tzw. kuli śnieżnej. Metoda ta opisana i stosowana przez badaczy (Glinka B., Hensel P. 2012; Kaczmarek M. et. al. 2013) pozwoliła dotrzeć do trudnodostępnej grupy respondentów, jakimi z założenia byli pracownicy sektora publicznego. Trudnodostępnej ze względu na rodzaj pytań (dot. wspomnianej sfery prywatnej) oraz dlatego, iż niektórzy badani mogli już brać udział w badaniu pilotażowym i ponowne wypełnianie ankiety mogłoby ich zniechęcić.

D. Maison (2001) podkreślił, że nie jest błędem jeśli przeprowadza się badania w tej samej grupie (miejsce) po upływie pewnego czasu pod warunkiem poruszania się w obrębie jednego problemu, np. produktu, zjawiska. Zbiorowość taką określa się mianem grupy powtarzanej (Kaczmarek et. al. 2013). Autor dysertacji zauważył w ponownym dotarciu do tej samej grupy celowej, korzyść w postaci łatwiejszego zrozumienia pytań oraz pogłębienie efektu „kuli śnieżnej” przy doborze grupy celowej.

Do wyliczenia wartości zadań nie będącymi obowiązkami, wykonywanymi w czasie pracy zawodowej wykorzystano metodę „substytutu specjalisty”. Ze względu na rodzaj i charakter wykonywanych czynności przyjęto stawki godzinowe (GUS 2014) (bez podziału na sektory gospodarki i płeć) wynagrodzenia sekretarki do takich zadań jak: praca na pakietach biurowych typu Office, wypełnianie druków, wniosków, PIT , itp., komunikacja (rozmowy

telefoniczne, poczta, portale społecznościowe) i przeglądanie Internetu (zakupy, opłaty); średniego personelu z dziedziny prawa wykonującego zadania z zakresu interpretacji przepisów prawa oraz innych specjalistów nauczania i wychowania do odrabiania zadań ze studiów, kursów, nauki.

Wnioski

W wyniku analizy kwestionariuszy ankietowych zebranych w badaniu pilotażowym, wyodrębniono z czasu pracy płatnej oraz czasu wolnego czynności, za które pracownik sektora publicznego nie otrzymywał korzyści finansowych. Dokonano również podziału tych czynności nieodpłatnych wykonywanych przez pracownika sektora:

1. Praca nieodpłatna zawodowa w sektorze publicznym. Praca dodatkowa poza zadaniami zleconymi przez pracodawcę, wykonywana w czasie godzin pracy zawodowej płatnej, za które de facto nie otrzymuje wynagrodzenia.
2. Praca niezapłacona, zawodowa wykonywana poza miejscem pracy. Jest to rodzaj czynności wykonywanych poza czasem pracy zawodowej, których wykonanie nie było możliwe w miejscu pracy z różnych względów, np. specyfiki tych zadań wymagających oprogramowania, dostępu do szybkiego internetu, czy warunków pracy. Zaliczono do niej również prace wykonywane w ramach przygotowania się wykonywania obowiązków zawodowych w późniejszym czasie, np. przygotowanie prezentacji, konspektów. Za te czynności pracownik nie otrzymuje wynagrodzenia, nie wchodzi do nadgodzin.

Podział taki wynikał z umiejscowienia przez respondentów wykonywanych czynności zarówno w godzinach pracy zawodowej jak i przenoszenia poza czas i miejsce pracy obowiązków zawodowych. Uwarunkował on konstruowanie ankiety badania głównego w zakresie wskazania motywów powstawania nieodpłatnej pracy oraz czasu przeznaczonego na wykonanie tej pracy.

Uwzględnienie NPP w rachunkach satelitarnych wymaga przedstawienia w postaci wartości wyrażonej w pieniądzu. Posiadając danej z zakresu wielkości czasu poświęconego na jej wykonanie oraz stawki godzinowej istnieje możliwość obliczenia wartości wykonywanych nieodpłatnych czynności wykorzystując metodę „substytutu specjalisty”.

Tabela: Wartość czynności wyrażona w zł, wykonywanych w czasie pracy zawodowej przez jednego badanego pracownika sektora publicznego w czasie jednego tygodnia.

NPP¹ wykonywana w czasie pracy poza obowiązkami	Czas przeznaczony na NPP (1 osoba/min.)	Specjalista	Stawka godzinowa (zł)	Wartość NPP (czas x stawka)
Praca na pakietach biurowych typu Office	82	sekretarka	16,93	23,14
Wypełnianie druków, wniosków, PIT , itp.	66	sekretarka	16,93	18,62
Komunikacja (rozmowy telefoniczne, poczta, portale społecznościowe)	29	sekretarka	16,93	8,18
Przeglądanie Internetu (zakupy, opłaty)	43	sekretarka	16,93	12,13
Odrabianie zadań ze studiów, kursów, nauka.	76	inni specjaliści nauczania i wychowania	33,87	42,90
Interpretacje przepisów prawa.	44	średni personel z dziedziny prawa	16,07	14,20
Razem	340			119,17

Źródło: Opracowanie własne z wykorzystaniem danych GUS za 2012 r.

Tabela przedstawia schemat, metodę wyliczenia wartości prac wykonywanych w czasie i w miejscu pracy zawodowej przez pracownika sektora publicznego. Za jednostką czasu przyjęto jeden tydzień pracujący, bez świąt, urlopów, zwolnień.

Dane GUS za X.2012 r. podają średnie wynagrodzenie na poziomie 3895,72. Wartość wytworzonej nieodpłatnej pracy przez jednego pracownika w wybranych instytucjach sektora publicznego to ok. 120 zł, co w ciągu miesiąca daje ok. 500 zł. To 12,5 % średniego wynagrodzenia miesięcznego.

Badania występowania nieodpłatnej pracy w sektorze publicznym to badania nowatorskie. Zastosowanie metod badawczych, doboru próby czy choćby zawodów do określenia stawek godzinowych będą podlegać zarówno krytyce jak i uszczegółowianiu w dalszych pracach.

Nieodpłatna praca jest pojęciem wykraczającym poza ramy klasycznej ekonomii. Za pracę traktowaną jako czynnik produkcji otrzymuje się wynagrodzenie. W przypadku pracy nieodpłatnej takiej zapłaty z założenia i faktycznie nie ma. Dlatego też do zdefiniowania tej formy aktywności, jej wartościowania zastosowano metodę abstrakcji naukowej.

¹NPP – nieodpłatna praca

Jednak badania prowadzone w ramach programu VEGA na Uniwersytecie w Bańskiej Bystrzycy dowodzą, że ta forma aktywności wykracza również poza ramy abstrakcji i można ją określić w czasie, przestrzeni i wartości.

Literatura:

- [1] BECKER, G. 1990. *Ekonomiczna teoria zachowań ludzkich*. Warszawa: PWN. ISBN: 9788301085209
- [2] BŁASZCZAK-PRZYBYCIŃSKA, I., 2008. *Produkcja gospodarstw domowych, jako czynnik dochodotwórczy*. Warszawa: SGH 2008. ISSN: 0867-7727
- [3] CHINOWSKA, K. 2000. *Sprawozdanie z badania ankietowego: Czas pracy kobiet*. In „Prawo i Płeć” Kwartalnik Centrum Praw Kobiet, nr 2/2000. ISBN: 1640-7016
- [4] Chadeau, A. 1992. *What is Households' Non-market Production Worth?* OECD Economic Studies No. 18, Spring 1992.
- [5] CZEREPANIAK-WALCZAK, M. 2007. Od próżniaczenia do zniewolenia – w poszukiwaniu dyskursów czasu wolnego. In MARYNOWICZ-HETKA, E. *Pedagogika społeczna*. t. II. Warszawa: PWN 2007.
- [6] GLINKA B., HENSEL P., 2012. Pułapki i dylematy w badaniach jakościowych. In JEMIELNIAK, D. (eds.) *Badania jakościowe. Podejścia i teorie*. t. 1. Warszawa: PWN 2012. ISBN: 978-83-01-16945-9. s. 41-57.
- [7] GUS 2013. *Mały rocznik statystyczny*. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych. ISSN 1640-3630
- [8] GUS 2014. *Struktura wynagrodzeń wg. zawodów w październiku 2012*. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych. ISSN 1640-6796
- [9] HOLLOWAY, S., SHORT, S., TAMPLIN, S. 2002. *Household Satellite Account (Experimental) Methodology*. Office for National Statistics
- [10] HOZER, M. 2006. *O potrzebie odrębnej wyceny pracy domowej kobiet na wsi i w mieście*. In Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 450. Prace katedry ekonometrii i statystyki, nr 17/2006.
- [11] HOZER-KOĆMIEL, M., 2010. *Statystyczna analiza podziału czasu i wartości pracy kobiet*. Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania nr 20. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010. ISSN 1640-6818, ISSN 2080-4881
- [12] IRONMONGER, D. 1989. *Household work*. Sydney: Allen & Unwin, 1989. ISBN: 978-00-49280-68-7
- [13] IRONMONGER, D. 2000. *Household Production and the Household Economy*. Research Paper Series 759. The University of Melbourne, Department of economics. <http://www.economics.unimelb.edu.au/downloads/wpapers-00-01/759.pdf> dn. 13.03.2014 r.
- [14] KACZMAREK, M., OLEJNIK, I., SPRINGER, A. 2013. *Badania jakościowe - metody i zastosowania*. Warszawa: CeDeWu 2013. 245 s. ISBN: 978-83-7556-227-9.
- [15] KARNEY, J. E. 1998. *Człowiek i praca. Wybrane zagadnienia z psychologii i pedagogiki pracy*. Warszawa: Międzynarodowa Szkoła Menedżerów, 2000. 222 s. ISBN: 83-868-9125-4.
- [16] KRZYSZTOFIAK, M., LUSZNIWICZ, A. 1981. *Statystyka*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, 1981. Wydanie I. 411s. ISBN 83-208-0189-3
- [17] MAISON, D. 2001. *Zogniskowane wywiady grupowe. Jakościowa metoda badań marketingowych*. Warszawa: PWN, 2001. 196 s. ISBN: 83-01-13336-8.
- [18] MATKIEWICZ, D., 2012. *Společno-ekonomiczne przyczyny występowania nieodpłatnej pracy*. In URAMOVA, M. (red.) *Trh práce v kontexte špecifik neplatené práce, meranie jej rozsahu a dopadu na domácnosti, podnikateľskú sféru a ekonomiku*.

- Zborník vedeckých štúdií. VEGA 1/1141/11 2012. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela. ISBN: 978-80-557-0437-1.
- [19] MIKUTA, B. 2002. *Metody wyceny wartości usług pozarynkowych świadczonych na rzecz gospodarstwa domowego*. w: Zeszyty Naukowe SGGW nr 47. Warszawa 2002. Wydawnictwo SGGW.
- [20] OECD, 1995. *Household Production in OECD Countries. Data Sources and Measurement Methods*. 57 s. Paris. ISBN 9264145648
- [21] PIETILA, H. 1997. *The triangle of the human economy: household - cultivation - industrial production*. Ecological Economics, Vol. 20, Issue 2, Feb. 1997, Pages 113–127, ISSN: 09218009
- [22] Statistic of New Zealand. 2011. *Time used survey: 2009/10*. Government Statistician 2011. ISBN 978-0-478-37709-5
- [23] TITKOW, A., DUCH-KRZYSTOSZEK, D., BUDROWSKA, B. 2004. *Nieodpłatna praca kobiet. Mity, realia, perspektywy*. Warszawa: IFiS PAN, 2004. 280 s. ISBN: 83-7388-067-4
- [24] TOKARSKI, Z. 2008. *Wolontariat w Polsce. Raport z badań w latach 2000-2003*. Łódź: Wydawnictwo WSH-E, 2008. 222 s. ISBN: 978-83-7405-286-3
- [25] VARJONEN, J., HAMUNEN, E., SOINNE, K. 2012. *Satellite Accounts on Household Production: Eurostat Methodology and Experiences to Apply It*. <http://www.iariw.org/papers/2012/HamunenPaper.pdf>. dn. 13.12.2013 r.

PARTICULARITIES OF THE UNPAID WORK IN THE SINGLE-PERSON HOUSEHOLDS IN SLOVAK REPUBLIC

Abstract

Households represent one of the basic units (besides government and firms) in every economy. However, not all households are the same. Every household has its own particularities and we can consider them according to the number of household's members, type of living, income group or structure of the members. In the last period, the growing ratio of the single-person households on the total amount of households has become a significant issue in Slovakia. It is an interesting phenomenon not only regarding the labour market (it means performing paid work), but also regarding the free time passing (including unpaid work activities).

The aim of this article is to identify particularities of the single-person households in Slovakia in the area of unpaid work activities. We focus on two main groups of single-person households according to the age (young persons in productive age and elderly persons in post productive age) and comparison of single-person households and other households.¹

Key words: Unpaid Work. Slovak Households. Single-person Households. Age Groups.

Introduction

Even the unpaid work has been a subject matter of scientific researches and official statistics in many foreign countries (e.g. Anderson, D. and M., Kelliher[1], Anger, S. [2], Antonopoulos, 2009 [3], Antonopoulos and Hirway, 2010 [4], Miranda, 2011 [5] and others), in Slovakia there has not been any official statistics about the unpaid work done yet.

Unpaid work is frequently considered as a natural work that represents natural feature of each family and household. Not only work performed at labour market, but also the unpaid work must be considered as a meaningful activity that has particular reason and result. However, it is not possible to study and research unpaid work from one point of view only.

¹This paper is an output of scientific project of Grant Agency VEGA no. 1/0935/13 "Unpaid work as a potential source of socio-economic development of society and the determinant of individual well-being"

Unpaid work influences every aspect of individuals' and households' lives. This is also the reason, why the unpaid work must be analysed from the multidisciplinary point of view (economical, psychological, sociological, demographical, cultural, mathematical, statistical and others).

In 2011-2012, our interdisciplinary team starts first original research of the unpaid work in Slovakia that focused on understanding and analysing real status of the unpaid work, finding motives for unpaid work and its consequences on particular economic agents in Slovakia. This research was part of the VEGA 1/1141/11 project – “The Labour Market in the Specific Context of the Unpaid Work, the Measurement of Unpaid Work Value and its Impacts into Households, the Business Sector and the Economy” [8]. Afterwards follows new project, VEGA no. 1/0935/13 "Unpaid work as a potential source of socio-economic development of society and the determinant of individual well-being", focusing on discovering possibilities of substituting unpaid work activities by services offered by market [7]. Results of the research were published by the team members, and they focused mostly on detecting possibilities of offering market substitutes of unpaid work activities (Kika, M - Martinkovičová, M. 2014 [8] and estimating the value of the unpaid work in the Slovak households (Kaščáková, A. Kubišová, L. Nedelová, G. 2013, [9].),

In the following text, we present chosen results from the preliminary field research that was conducted as a part of the second project.

Methodology

In 2013, our multidisciplinary research team performed a preliminary field research, which was focused on finding the motives for performing (eventually not performing) market services substituting unpaid work activities in the households. This preliminary research was performed as a part of scientific project of Grant Agency VEGA no. 1/0935/13 "Unpaid work as a potential source of socio-economic development of society and the determinant of individual well-being". Not only possible demand for the market substitutes of the unpaid work activities was determined in the preliminary field research, but also extent of the time that individuals spend by the unpaid work activities.

In this article we focus on the particular group of the respondents from the field research – persons who live alone, it means single-person households. In the field research,

there were 1892 respondents all together. From them, 473 (almost 25 %) were persons living in single-person households. We tried to find out particularities of single-person households comparing to other (multi persons) households as well as on comparison different kinds of single-person households (mostly comparison according to the age of the respondent). In case of multi person households, we calculate extent of the performed unpaid work activities for a single person (so we were able to compare multi-persons households' data with single-person households' data). Only persons older than 15 years of age were included into the calculation. Reason for that is a Slovak legislation, according to which children work is not legally allowed (we considered this restriction even if it is applied for paid work). Natural persons reach the legal personality for concluding working contract at the moment of reaching 15 years of age and fulfilling obligatory education.

To find out the extent of the unpaid work activities, we focus on different kind of unpaid work activities. We distinguished between activities that are included in the System of National Accounts (SNA) and activities that are not part of the System of National Accounts.

Unpaid work activities not included in SNA are food preparation, housekeeping, preparation and maintenance of cloths, growing ornamental plants, pet care, preparation and maintenance of furniture and cars, shopping and services (total value up to 1000 euro), children care, adults' care, volunteer work. Unpaid work activities included in SNA include growing of useful plants, breeding of farm animals constructions and building work. It means that households or individuals can get financial reward for them.

In the article, we present results of testing two hypothesis concerning single-person households and unpaid work:

1. There are statistically significant differences between single member households and other households.
2. There are statistically significant differences between single member households according to the age (older more than younger).

To test the hypothesis, we have used non-parametric tests, mostly Kruskal-Wallis Test and Mann-Whitney Test. We test hypothesis on the probability level $\alpha = 0,05$.

Unpaid work activities in single-person households and multi-persons households

In 2011, there were 25.7 % single-person households in Slovakia (source: Statistical Office of Slovak Republic). In our preliminary research, single-person households represented 25 % of all respondents (what corresponds with the Slovak division of households).

In the table 1, there is information about the extent of the unpaid work (according to the performed activities), for both single-person and multi-person households. Data are calculated as an average for one member in the household. It means, that in case of single-person households this information represent also total extent of the unpaid work in the household, while in the multi-person households it is extent only for one member (in the calculation we consider only persons older than 15 years of age).

Table 1 Unpaid work in single-person and multi-persons households

activity	no. Of households' members	N	Mean Rank		activity	no. Of households' members	N	Mean Rank
food preparation	single member	473	1191,59		children care/week	single member	429	755,65
	more members	1340	806,54			more members	1232	857,24
	Total	1813				Total	1661	
housekeeping	single member	473	1052,45		adults care/week	single member	425	741,84
	more members	1328	847,06			more members	1207	842,79
	Total	1801				Total	1632	
textiles	single member	466	1031,18		volunteer activities/week	single member	424	837,44
	more members	1298	829,12			more members	1203	805,74
	Total	1764				Total	1627	
ornamental plants	single member	455	882,24		useful plants/week	single member	446	784,97
	more members	1299	875,84			more members	1254	873,81
	Total	1754				Total	1700	
pet care	single member	444	715,35		farm animals/week	single member	428	785,99
	more members	1295	923,02			more members	1204	827,35
	Total	1739				Total	1632	
maintenance and preparation	single member	441	733,42		building and reconstruction/week	single member	424	694,20
	more members	1281	905,59			more members	1216	864,54
	Total	1722				Total	1640	
shopping and services	single member	473	1103,51		unpaid work total	single member	473	1000,97
	more members	1341	838,36			more members	1352	882,22
	Total	1814				Total	1825	

Source: own elaboration.

We tested, by the mean of Mann-Whitney non-parametric test, whether there are statistically significant differences in the extent of unpaid work performed by single-person households and multi-persons households. We confirmed statistically significant differences in case of all unpaid work activities, except of growing ornamental plants. Single-person households spend more time than multi-persons households (in average in week) by performing activities such as food preparation, housekeeping, preparation of textiles, shopping and services, volunteer activities as well as total extent of unpaid work (frequency is not the same in case of all activities, because not all activities were answered by the same amount of respondents). It means, that our hypothesis „There are statistically significant differences between single member households and other households“ was confirmed (except the growing of the ornamental plants, where there is not statistically significant difference between the time spent by single-person and multi-persons households).

This result seems to be logic, because members in multi-persons households can split activities such as food preparation, housekeeping, shopping and services between them. These activities must be performed also by person living in single-person household. In general, total time spent for these activities is approximately the same, regardless they are performed in single-person or multi-persons households. However, if members in multi-persons households split these activities between them, each member spends in average less time by them than only one member of the single-person household. Reason why single-person households spend less time by children and adults care is also evident. In this kind of households, there are neither children nor dependent adults living (it means that if members of single-person households spend some time by children or adults care, it is because they take care of children or adults living in other household, that is why they do not dedicate so much time to these activities).

Single-person households in Slovakia according to the age

More than 25 % of all households in Slovakia belongs to the single-person group. However, not all of these households are the same; there are many significant differences mostly according to the age of the household's member. In the table no. 2, there is information about the division of the respondents (it means also households) according to the age.

Table 2 Division of the single-person households according to the age

		Frequency	Percent %	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	from 15 to 30	182	38,4	38,4	38,4
	from 31 to 64	112	23,7	23,7	62,1
	more than 65	179	37,9	37,9	100,0
	Total	473	100,0	100,0	

Source: Own elaboration.

Young people (up to 30 years of age) represent almost 38.5 % of all respondents. This group is unique mostly because it represents persons, who are single, who were never married, and who dedicate most of their time to the paid job and are willing to spend more money on market services substituting unpaid work activities. The second largest group is represented by elderly persons older than 65 years (almost 38 %). This group includes persons, who are either widows or widowers, or who are divorced. Most of these persons do not actively work anymore (typical age of retirement in Slovakia is 62 years of age) and spend most of their daily time at home.

It is evident, that these two group represents also different approach to the spending the free time and utilising it for the unpaid work activities. This is the reason, why we test our hypothesis „There are statistically significant differences between single member households according to the age (older more than younger)“.

To compare amount of the unpaid work performed in each age group, we have used non-parametric Kruskal-Wallis Test. In the table 3, there are data focusing on the extent of unpaid work activities performed by each age group within the single-person households.

Table 3 Extent of unpaid work in single-person households (divided according to the age)

	age	N	Mean Rank			age	N	Mean Rank
food preparation	from 15 to 30	186	150,61		children care/week	from 15 to 30	164	184,26
	from 31 to 64	113	253,11			from 31 to 64	97	227,23
	Total	473				Total	429	
	from 65	174	318,89			from 65	168	237,95
housekeeping	from 15 to 30	186	172,36		adults care/week	from 15 to 30	165	201,08
	from 31 to 64	113	218,86			from 31 to 64	93	240,01
	Total	473				Total	425	
	from 65	174	317,88			from 65	167	209,74
textiles	from 15 to 30	179	167,24		volunteer activities/week	from 15 to 30	164	228,19
	from 31 to 64	113	251,52			from 31 to 64	93	238,31
	Total	466				Total	424	
	from 65	174	289,96			from 65	167	182,72
ornamental plants	from 15 to 30	173	136,01		useful plants/week	from 15 to 30	168	164,32
	from 31 to 64	108	246,94			from 31 to 64	108	212,78
	Total	455				Total	446	
	from 65	174	307,70			from 65	170	288,79
pet care	from 15 to 30	171	205,26		farm animals/week	from 15 to 30	164	195,94
	from 31 to 64	105	239,65			from 31 to 64	93	192,67
	Total	444				Total	428	
	from 65	168	229,33			from 65	171	244,17
maintenance and preparation	from 15 to 30	172	219,16		building and reconstruction/week	from 15 to 30	164	230,39
	from 31 to 64	102	217,61			from 31 to 64	93	217,76
	Total	441				Total	424	
	from 65	167	224,97			from 65	167	192,00
shopping and services	from 15 to 30	186	226,48		unpaid work total	from 15 to 30	186	150,51
	from 31 to 64	113	253,51			from 31 to 64	113	250,77
	Total	473				Total	473	
	from 65	174	237,53			from 65	174	320,51

Source: own elaboration.

We found out, that there are statistically significant differences in case of all unpaid work activities, except of maintenance and preparation and shopping and services. However, we were not able to compare all three age groups by Kruskal-Wallis Test. It is only possible to sum up, that younger persons (in this case younger persons are persons up to 30 years plus persons from 31 to 64 years of age) spend more time by unpaid work in case of building and reconstructions and volunteer work. It seems to be logic, because young people dedicate to volunteer work much time in general than elder persons. Also building and reconstruction activities are usually performed mostly by persons in productive age.

To stress the differences between the households with younger and older members, we focused specially also on comparison of the extent of unpaid work activities performed by persons younger than 30 years and older than 65 years.

In the following table, there are data from Population and Housing Census 2011 in Slovakia. Not only single-person households, but households in general are included in this table.

Table 5 Slovak households with members younger than 30 and older than 65 year

Households in Slovakia nas Slovak regions; only people up to 30 years and people 65 and older, SODB 2011												
Region	households of persons up to 30 years					ratio of single member households on total amount %	households of persons of 65 and more years					ratio of single member households on total amount %
	according to households' members				total		according to households' members				total	
	1	2	3	4+			1	2	3	4+		
Slovak republic	46 496	17 792	13 880	8 692	86 860	0,54	179 896	81 027	960	122	262 005	0,69
Bratislava region	8 755	2 466	2 712	359	14 292	0,61	26 653	10 735	156	10	37 554	0,71
Trnava region	4 024	1 694	1 162	455	7 335	0,55	18 117	8 562	85	12	26 776	0,68
Trenčín region	4 171	1 950	1 293	546	7 960	0,52	21 215	10 866	118	22	32 221	0,66
Nitra region	5 055	2 283	1 599	736	9 673	0,52	26 911	12 024	151	8	39 094	0,69
Žilina region	4 055	1 877	1 564	799	8 295	0,49	19 436	8 977	69	9	28 491	0,68
Banská Bystrica region	7 253	2 575	1 736	1 338	12 902	0,56	25 385	10 866	142	33	36 426	0,70
Prešov region	4 819	2 055	1 852	2 376	11 102	0,43	19 154	8 868	124	19	28 165	0,68
Košice region	8 364	2 892	1 962	2 083	15 301	0,55	23 025	10 129	115	9	33 278	0,69

Source: Statistical Office of Slovak republic (<http://census2011.statistics.sk/> [10])

Data clearly confirm, that households with single member represent significant part of all households in Slovakia. Households with single member old up to 30 years cover about 54 % of all single-person households. In all Slovak regions (except the Prešov region), the ratio of single-person households up to 30 years on total amount of single-person households is more than 50 %.

In case of households with members older than 65 years, the ratio is even more significant. In the whole Slovakia, about 69 % of households with the member(s) older than 65 years belong to the single-person households. This tendency is evident in all Slovak regions, without any exception.

In the table 6, we compare extent of the unpaid work performed by single-member households with member younger than 30 or older than 65 years of age.

Table 6 Extent of unpaid work performed by up to 30 and above the 65 years old single-person households

Activity	age	N	Mean Rank		Activity	age	N	Mean Rank
food preparation	from 15 to 30	186	122,08		children care/week	from 15 to 30	164	145,94
	65 and more	174	242,95			65 and more	168	186,57
	Total	360				Total	332	
housekeeping	from 15 to 30	186	128,82		adults care/week	from 15 to 30	165	163,10
	65 and more	174	235,75			65 and more	167	169,86
	Total	360				Total	332	
textiles	from 15 to 30	179	131,90		volunteer activities/week	from 15 to 30	164	183,37
	65 and more	174	223,40			65 and more	167	148,95
	Total	353				Total	331	
ornamental plants	from 15 to 30	173	106,39		useful plants/week	from 15 to 30	168	123,54
	65 and more	174	241,22			65 and more	170	214,92
	Total	347				Total	338	
pet care	from 15 to 30	171	160,64		farm animals/week	from 15 to 30	164	148,79
	65 and more	168	179,53			65 and more	171	186,42
	Total	339				Total	335	
maintenance and preparation	from 15 to 30	172	167,83		building and reconstruction/week	from 15 to 30	164	181,27
	65 and more	167	172,24			65 and more	167	151,00
	Total	339				Total	331	
shopping and services	from 15 to 30	186	176,15		unpaid work total	from 15 to 30	186	120,23
	65 and more	174	185,15			65 and more	174	244,93
	Total	360				Total	360	

Source: own elaboration.

We tested, by the mean of Mann-Whitney non-parametric test, whether there are statistically significant differences in the extent of unpaid work performed by the single-person households with member up to 30 years of age and member older than 65 years of age. We found out, that there are statistically significant differences in all activities, except of maintenance and preparation, shopping and services and adults care. In case of activities with statistically significant differences, older persons spend more time by unpaid work than young persons (there are also exceptions – building and reconstruction and volunteer activities). Persons older than 65 years spend almost 245 hours a week by performing unpaid work activities, while young persons (up to 30 years) spend only about 120 hours by unpaid work

activities. This result seems to be logic, because older persons have much more free time that could be dedicated to unpaid work activities (persons above 65 years do not work at paid job).

Conclusion

Single-person households represent significant part of all households in Slovakia (more than 25 % of all households. They have very specific position in the economy, that is why it is necessary to pay particular attention to them. Also our field research confirmed, that single-person households are specific comparing to the multi-persons households. On the probability level $\alpha = 0,05$ we confirmed both our hypothesis. Single-person households spend more time by unpaid work activities than each member in the multi-persons households in case of food preparation, housekeeping, shopping and services and volunteer activities. In case of growing ornamental plants, there is no statistically significant differences and in case of other activities, members of multi-persons households spend in average more time by these activities than single-person households. Regarding the age, young persons (up to 30 years) spend much less time by unpaid work activities than older persons (above 65 years of age). Building and reconstruction and volunteer activities are exception.

It is evident, that single-person households are very specific also regarding the unpaid work. It will be necessary to focus more deeply on them, also regarding their interest to substitute unpaid work by services offered by the market. The more detailed analysis of the financial situation of households will be probably necessary in order to link the rate of unpaid work with potential, replace it by paid services to view the financial situation and household indebtedness, on which was for example (Kiaba, M. - Szalai, T. [11])paper focused.

Sources

- [1] KELLIHER, C. - ANDERSON, D. 2010. Doing more with less? Flexible working practices and the intensification of work. In : Human relations, London : Sage publications, 2010. vol. 63. Issue SI. p. 83-106. ISSN 0018-7267.
- [2] ANGER, S. 2008. Overtime work as a signaling device. In : Scottish journal of political economy, Scotland : Longman Group Ltd., etc., 2008. vol 55. Issue 2. p. 167-189. ISSN : 0036-9292.
- [3] ANTONOPOULOS, R. (2009). The Unpaid Care Work–Paid Work Connection. Working paper no. 86. Geneva: ILO. Retrieved from: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/--integration/documents/publication/wcms_119142.pdf
- [4] ANTONOPOULOS, R. & HIRWAY, I. 2010. Unpaid Work and the Economy. Palgrave Macmillan. ISBN 978-230-21730-0.
- [5] MIRANDA, V. 2011. Cooking, Caring and Volunteering: Unpaid Work Around the World. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 116, OECD Publishing.
- [6] VEGA 1/1141/11 The Labour Market in the Specific Context of the Unpaid Work, the Measurement of Unpaid Work Value and its Impacts into Households, the Business Sector and the Economy. Obdobieriešenia 2011 - 2012.
- [7] VEGA č. 1/0935/13 Unpaid work as a potential source of socio-economic development of society and the determinant of individual well-being. Obdobieriešenia 2013-2016.
- [8] KIKÁ, M. - MARTINKOVIČOVÁ, M. 2014. Neplatená práca v domácnosti - skryté príležitosti rozvoja podnikania. In Management of organization in real and virtual environment: opportunities and challenges : zbiór artykułów naukowych zaprezentowanych na międzynarodowej konferencji naukowej Management of organization in real and virtual environment: opportunities and challenges V. Opole : Politechnika Opolska, 2014. ISBN 978-83-64056-53-6, s. 121-133.
- [9] KAŠČÁKOVÁ, A. - KUBIŠOVÁ, L. - NEDELOVÁ, G. Estimation of unpaid work value in the Slovak households. In 2nd international M-Sphere conference for multidisciplinary in science and business : book of proceedings, Dubrovnik, Croatia 10th-12th October 2013. Zagreb : Accent, 2013. ISBN 978-953-7930-03-05, s. 189-195.
- [10] <http://census2011.statistics.sk/>
- [11] KIABA, M. - SZALAI, T. 2015. Špecifiká zadlženosti domácnosti v európskej únii. In Scientia Iuventa 2015 : proceedings from international scientific conference of PhD. Students, Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta, 2015. ISBN 978-80-557-0858-4, p. 251-260